

Editorjal

Ilhnet il-*Lehen*

Emanuel Psaila

Li tkun editur hija xi haġa ta' prestigju imma li tkun l-editur ta' *Lehen il-Malti* huwa privileġġ. Dan għax *Lehen il-Malti* kien l-għan ewlieni li għalih twaqqfet l-Għaqda tal-Malti – Università, tant li f'inqas minn xahar u nofs mit-twaqqif tal-Għaqda ħarget l-ewwel rivista. U llum, tlieta u tmenin sena wara, qed terġa' titnieda rivista oħra.

Il-ħolma ta' Ġużè Bonnici u Rużar Briffa kienet li jagħtu spazju lil ilhna godda, spazju li jibqa' ... spazju li jkun ippopulat b'xi ktiba. Fi kliem ieħor, rivista li b'mod kontinwu tippubblica kitbiet letterarji u ta' natura lingwistika. Il-kurrenti ta' żmienhom, speċjalment fl-isfond (jekk mhux ukoll *foreground*) tal-kwistjoni tal-lingwa, ġegħluhom jidhlu għal din l-isfida u, mingħajr wisq daqq tat-trombi, irnexxielhom jagħmlu xi haġa. Mhux talli ħarġu l-ewwel rivista (u t-tieni u t-tielet fi spazju ta' ftit xhur), imma bdew jagħtu ċ-ċans lil awturi oħra, aktarx zghazagh, isemmgħu leħinhom. Forsi l-ewwel lehen kien zghir, irqiq, izda beda jidwi u jinstema', u jħalli eki li komplew joktru. Rivista li twieldet biex tkompli. Spazju fejn wieħed seta' jnissel ħsusu u juri l-arti tiegħu f'perjodu meta lanqas kien hemm lingwa uffċjali, aħseb u ara xi haġa stampata regolarment b'kitbet ħolm awtur. Il-*Lehen* serva ta' tarġa biex awturi oħra jsibu leħinhom u jiksru l-vuċi tagħhom maż-żmien. Serva biex jikbru fil-popolarità tagħhom wara li xogħolhom intgħoġob u sabu min ikompli jinkoraġġihom jiktbu.

Ankellum il-ġurnata, din ir-rivista qed isservi biex tkun ta' leĥen kemm għall-awturi kif ukoll għall-karattri maħluqa (u moħluma) mill-istess awturi. Awturi kellna bosta u f'din l-edizzjoni, bħal f'ħafna oħra qabilha, hemm spazju għall-kittieba rinomati u dawk ġodda. Hemm ukoll etajiet varji, f'esplorazzjonijiet varji, b'ġeneri differenti. Huwa spazju miftuħ u trasparenti għalkollox. Għal din il-ħarġa kellna 'l fuq minn mija u ħamsin biċċa xogħol, u kif wieħed jista' jimmaġina, ma setgħux jiġu ppubblikati kollha. Li ssir għażla tax-xogħlijiet kien inevitabbli, iżda b'hekk għola wkoll il-livell, kemm letterarju kif ukoll akkademiku. L-istudji, pereżempju, jittkellmu għalihom infushom, filwaqt li x-xogħlijiet letterarji jinħassu 'friski' u fil-biċċa l-kbira tagħhom jipprezentawlna aspetti, sitwazzjonijiet jew deskrizzjonijiet moderni. Oħrajn iduru lejn it-tradizzjonali u, għalkemm żmienu għadda, xorta waħda għandhom elementi b'saħħithom u popolari fost il-kittieba u l-qarrejja tagħna.

B'kollox intgħażlu sebġha u għoxrin kitba letterarja, erba' studji, u rumanz inedit ta' Aquilina, li kien l-iktar li dam imexxi l-Għaqda fl-istorja tagħha. Tajjeb ngħidu wkoll li wara assenza ta' sentejn, qed jidher studju lingwistiku; nittamaw li f'edizzjonijiet futuri jkollna kontribut akbar minn, u lejn, dan il-qasam ta' lsienna. Minħabba d-differenzi bejn il-ġeneri tan-novella u l-poeżija, ħassejna l-bżonn li nimxu b'sistemi differenti ta' mmarrar għat-tnejn, anke sabiex inżommu l-bilanċ bejniethom mingħajr ma nonqsu fil-kwalità. Dan ma jfissirx li x-xogħlijiet li ma ġewx magħżula ma kellhomx mertu, tant li f'it kienu x-xogħlijiet li ma laħqux il-ħamsin fil-mija tal-marka medja tal-Bord. Ifisser biss li, filwaqt li t-triq tal-pubblikazzjoni bdewha, fadlilhom f'it passi oħra sabiex jilħqu l-istudji li laħqu dawm li ntgħażlitilhom xi kitba; għażla li anke għal raġunijiet prattiċi, ma stajniex ma nagħmlux. Inhegġu lil kull min issottometta sabiex ikompli jirfina f'it ieħor, għax bħalma nafu l-kitba teħtieġ is-sengħa tagħha, u sabiex jerga' jissottometti għall-edizzjoni li jmiss jew għal publikazzjonijiet oħra.

Id-deċiżjoni dejjem iebesha u għalhekk nerfa' kull responsabbiltà tad-deċiżjonijiet meħuda fil-Bord. Nixtieq niringrazzja minn qalbi lill-membri kollha tal-Bord Editorjali tas-sagrificċju, l-impenn u d-dedikazzjoni tagħhom biex din l-edizzjoni terġa' tkun suċċess. Ta' min ngħidu li l-membri tal-Bord issagrifikaw il-possibbiltà ta' publikazzjoni f'din l-edizzjoni, sabiex ma jkunx hemm kunflitt ta' interess, filwaqt li min b'xi mod kellu xi tip ta' kunflitt, astjena

milli jagħti l-marki fuq it-tali kitbiet. Naħseb nistgħu ngħidu li l-membri tal-Bord issagrifikaw il-lehen tagħhom, sabiex jagħtu lehen lil ħafna oħrajn, u dan ma nistax ma napprezzahx ħafna.

Għidna li l-awturi jagħtu lehen ukoll lill-karattri tagħhom, u wara li taqra din l-edizzjoni xi karattri jitwaħħdu mal-fantasija tal-qarrejja u l-lehen tagħhom jibqa' jidwi għal jiem sħaħ wara. Kif jagħmlu l-aħwa Dario u Jimmy, żewġ kriminali, f'serqa u fi qtil li jikkawżaw misteru ikrah bejniethom. U wara li titkaħħal bit-tikek, issir kompliċi inti wkoll tal-ilġna tal-kuxjenza ta' Emma Bonavia u oħtha Freya. Għal darb'oħra f'din ir-rivista hemm xalata ta' karattri, ta' lwien, u ta' s'tħajil fertili li tħosshom niżlin bħal qatra qatra, donnhom ix-xita.

Hemm il-voċijiet mistura ta' min irid itir lejn Mars, min irid jagħmel vendetta, min irid jaqla' balla minn fuq l-istonku, min jiftel, min irid joħrof u min ma jridx min jiddiskutihom. Hemm ukoll Sylvia u l-pupi taċ-ċeramika b'għajnejhom differenti u bl-ilbies roża jew ċelesti, li kważi kważi jkellmuk. Issiru tafu min hi Jasmine li tilbes ilbies protettiv u x'tagħmel Serena meta tkun qed iċċafcaf fil-vaska. Hemm min waqt li jpassi b'pass meqjus lejn l-iskola jsib il-poezija titkellem minn mal-ħitan, u oħrajn li jippruvaw isibu d-daqs tal-imħabba. Min ħajtu jqabbilha ma' liżar taċ-ċinema u min jipprova jsib il-jien tiegħu nnifsu. Min jistenna xi daqqa t'id, kelma jew tmellisa, u min irid mewġa mewġa, kelma kelma jew qatra mill-fjamma li fuqu qatt ma tkebbset.

Il-*cover version* tar-Rainbow tispiċċa kompliċi, tkun il-lehen tal-irwejjaħ tad-djar; riħa ta' kenn, ta' maħfra, ta' xjuħ u ta' tisjir jaqsamlek qalbek imħallat mar-riħa tal-baħar ta' San Ġiljan. Diski oħra antiki huma l-ingredjenti li jgħaqqdu plott ma' karattri. U x'jgħaqqad flimkien lil Anabelle, Steve, Marcus u Michelle? Aktar ma taqraw tindunaw ukoll li Steve li jqarras wiċċu mhux l-istess Steve li ġie mkaxkar mill-idea ta' Marcus. U x'jiġri fil-gzejra mċajpra? Hija parodija klixè jew hija realtà ġdida? X'jiġri George li sħabu jorganizzawlu festin doppju? X'konnessjoni għandu ma' Lawrence? Vera li hu qatel lil sieħbu? U l-għassies taċ-ċimiterju x'għandu x'jaqsam ma' Pinu s-Surmast?

Fit-tieni parti ta' din il-pubblikazzjoni hemm ix-xogħlijiet akkademiċi li janalizzaw b'reqqa ilġna li ħafna minna diġà semgħu bihom, imma forsi mhux f'daqstant dettall. Studji li juru kif poeta kien ifttx iċ-ċarezza. Insibu pinzellati ta' natura kritika dwar *L-Artist tat-Trapiż*, u niskopru l-grottesk f'*Uljed in-Nanna Venut*. Fuq kollox, naraw id-differenza lessikali bejn l-Għawdx i u l-Malti u bis-

saħħa ta' hekk induqu ħemel ta' kliem li żgur għal bosta minna għandu tifsira kompletament differenti.

Ipprovajna nżommu mal-istess format kemm bħala dehra kif ukoll bħala kontenut, sabiex noħolqu sens ta' kontinwità u stabbiltà li ħaqqu l-*Leħen*, ta' rivista prestigjuża li hu. Fl-istess nifs ħallejna lok għal elementi aktar friski, ħaġa li jidhrilna li hija importanti għal leħen ta' l-fuq minn tmenin sena, u biex kemm jista' jkun jibqa' jingħata spazju 'l-aspetti kollha, kemm dawk letterarji, kemm dawk akkademiċi kif ukoll lingwistiċi. Forsi mhux kull leħen sab xortih stampat fuq karta, u tkabbar kemm tkabbar il-volum b'karattri u b'kittieba, xorta ma tistax iddaħħal il-leħen ta' kulħadd. Nittamaw li dawk l-ilħna li ħelsuha minn taħt il-magni tal-linka dis-sena jsibu xortihom f'edizzjonijiet oħra futuri, għax għalkemm il-magħmudija tal-linka hi probabbli iebes daqs diktant-nar, l-ilħna li jgħaddu minnha jkun jistgħu jgħidu li laħqu parti oħra mit-triq li mexjin fiha.

Nemmen li bis-serjetà li hemm bħalissa, u għax naf kif inhu mħaddem sewwa l-makkinarju u l-proċess tal-għażla, żgur li se jkun hemm għatx fost l-awturi biex isimhom jitniżżel bħala kittieba f'din ir-rivista. Għalhekk nixtieq irrodd ħajr lill-President il-ġdid tal-Għaqda, is-Sur Kit Azzopardi, li żgur se jkompli jibni fuq il-pedamenti restawrati mill-ġdid tagħha, ħalli l-*Leħen* jibqa' jidwi u jiddistingwi lill-Għaqda minn oħrajn.

Emanuel Psaila

Editur Ġenerali

16-10-2014